

УДК 2-756.091.32(477.83) «1920/1930»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/20.167497>

Ірина ХОРКАВА,
orcid.org/0000-0002-2215-2166
аспірант кафедри релігієзнавства і теології
Національного університету «Острозька академія»
(Острог, Україна) khorkavairyna@gmail.com

НАУКОВІ СЕМІНАРИ ЯК НЕВІДДІЛЬНИЙ СКЛАДНИК НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ЛЬВІВСЬКІЙ БОГОСЛОВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ УГКЦ УПРОДОВЖ 20-30-Х РР. ХХ СТ.

На основі використаних архівних документів і матеріалів сучасної історіографії розглянуто особливості організації Греко-католицької богословської академії у м. Львові як осередку богословської науки на теренах Галичини. Зазначено важливість діяльності академії, у якій основний акцент ставиться на питанні постійного вдосконалення не лише навчального процесу, який відбувався за зразком роботи європейських католицьких університетів, але й підвищення наукового рівня майбутніх греко-католицьких кліриків. У статті аналізуються основні форми навчальної роботи, яка проводилася у цьому навчальному закладі упродовж 20-30-х рр. ХХ ст. Досліджено результати роботи її професорсько-викладацького колективу та вихованців на практичних заняттях. Робиться висновок, що наукові семінари виправдали ті надії, які покладало на них керівництво академії та її викладацький колектив. Водночас вони справили значущий позитивний вплив на його навчально-виховну і наукову роботу.

Ключові слова: Греко-католицька богословська академія, наукові семінари, науково-пошукова робота, Й. Сліпий.

Iryna KHORKAVA,
Postgraduate Student at the Department
of Religious studies and Theology
of National University of Ostroh Academy
(Ostrog, Ukraine) khorkavairyna@gmail.com

SCIENTIFIC SEMINARS AS AN INSEPARABLE PART OF EDUCATIONAL PROCESS IN LVIV THEOLOGICAL ACADEMY OF UKRAINIAN GREEK CATHOLIC CHURCH DURING 20-30 YEARS XX CENTURY

*Based on the used archival documents and materials of modern historiography the peculiarities of the organization of Greek Catholic Theological Academy in Lviv as a centre of theological science on the territory of Galicia were examined. It is specially noted that academy activities were significant and the main emphasis was made on the question of constant improvement not only educational process like in European Catholic Universities but on the increase of the scientific level of future Greek-Catholic clergy. The article gives a detailed analysis of the main forms of educational work carried out in this educational institution during 20-30 years XX century. The results of work of its faculty teaching staff and students on practical classes were studied. The organization of ten scientific-practical seminars at each department became an important aspect in this direction. Such as dogmatic, biblical, law, history of Ukrainian Church, homiletic, catechetical, history of Ukraine, history of art, sociological and seminar in church Slavonic language. In the researcher*s opinion, the activity of such-like practical classes contributed to the increase of scientific products and students training not only for work on the pastor field, but formed them as professional scientists in the theological branch of activity. Scientific seminars became inseparable and significant part of educational and scientific work. All the seminars improved the knowledge of students, educated the study of cultural and historic heritage of native people. Students got experience how to compose texts of sermons correctly and skillfully proclaim them, analyzed theological materials, church and family law, ancient historic texts, visually learnt the art of native land and found out ancient relict, studied to make their description, scientific-inventory examination of new arrivals, in particular their art analysis, took part in the excavation on the territory of Galicia. It was proved, that in spite of lack of money, the results of the scientific work of young clergy were found out during all the time of their realization. It all contributed that some of these seminars had their magazines, such as «Art and Culture», «Word», «Archive of the Seminar of the History of Church at Greek-Catholic Academy in Lviv». The best students had the opportunity to publicize the results of them researches there. The conclusion is made that scientific seminars justified hopes of the Academy Leadership and its faculty teaching staff. At the same time, they had great positive influence on the educational and scientific work, prepared some of the outstanding church and secular figures who were well-known figures of Ukrainian Greek Catholic Church and culture.*

Key words: Greek Catholic Theological Academy, scientific seminars, scientific research work, Y. Slipyi.

Постановка проблеми. Упродовж першої половини ХХ ст. на теренах Галичини у структурі Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) діяла низка духовних навчальних закладів, у яких юнаки здобували теологічну освіту. Це, зокрема, були семінарії у Перемишлі, Станісла-

вові та Львові. Однак митрополит УГКЦ Андрій Шептицький (1901 – 1944 рр.) вважав освіту, що здобувалась у цих закладах, не достатньо якісною. Відтак, він запропонував організувати роботу семінарій так, аби молодь могла не тільки отримати вищу освіту, але й вдосконалити свої напрацювання у богословських питаннях. Отже, з метою запозичення досвіду ректор Львівської духовної семінарії Йосиф Сліпий відвідав ряд європейських країн, зокрема Італію, Францію, Німеччину та Великобританію (ЦДІАУ: 6). Варто наголосити, що на теренах галицьких земель, які перебували в складі Польської держави, це був єдиний український вищий навчальний заклад, що був організований на зразок католицьких вищих закладів Європи (Музичка, 2003: 141).

6 жовтня 1929 р. на базі Львівської духовної семінарії було урочисто відкрито Греко-католицьку богословську академію (Науковий осередок..., 1994: 4). Перед нею ставилося завдання підготувати кожного студента до самостійної роботи на пастирській ниві (Греко-католицька богословська..., 1932: 93) та відчутно підвищити науковий рівень греко-католицького духовенства (ЦДІАУ: 52). Варто зауважити, що академія мала сприяти піднесенню насамперед інтелектуального і морального рівня тодішнього юнацтва (Гринів, 2012: 185–186). Першим у 1929 р. розпочав роботу теологічний факультет, а у 1932 р. відкрито філософський. Згодом планувалося відкрити ще й правничий. З цією метою Й. Сліпий, перебуваючи в Англії у 1935 р., вивчав досвід роботи Кембриджського та Оксфордського університетів (Киричук, 2017: 293).

Аналіз дослідження. У сучасній історіографії однією із спроб аналізу навчального процесу у стінах Греко-католицької богословської академії стала публікація Ходак І. (Ходак, 2010), основні положення якої згодом були викладені у дисертаційному дослідженні (Ходак, 2014). Різні аспекти, опосередковано дотичні до предмету цього дослідження, містяться у роботах Бистрицької Е. (Бистрицька, 2003), Коваля І., Пахолока Р. (Коваль, Пахолок, 2013; Пахолок, 2009), Сидора О. (Сидор, 2008; Сидор, 1994), Гриніва О. (Гринів, 2012), а також колишніх вихованців академії – Сениці П. (Сениця, 1973; Сениця, 1976; Сениця, 1983), Ленцика В. (Ленцик, 2010; Ленцик, 1984; Ленцик, 1983; Ленцик 1984), Музички І. (Музичка, 2003), Пристая М. (Пристая, 2003). Однак для комплексного аналізу цієї проблематики, на наш погляд, потрібно активно залучати архівні джерела, зокрема ті, які знаходяться у Центральному державному історичному архіві України м. Львова.

Метою дослідження є аналіз основних форм навчальної роботи, яка проводилася у Греко-католицькій богословській академії, дослідження специфіки і результатів роботи її професорсько-викладацького колективу та вихованців на практичних заняттях.

Виклад основного матеріалу. Під керівництвом ректора Йосифа Сліпого (1929–1944 рр.) академія згуртувала найкращі наукові сили та стала центром богословської науки в Галичині (Ленцик, 1984: 25). Протягом свого існування академія випустила когорту високоосвіченого і добре підготовленого духовенства. Цьому великою мірою сприяли ті дисципліни, які в них викладалися. Студенти, які цього прагнули, мали змогу здобути таку освіту, що відповідала тим вимогам часу, у яких їм довелося б працювати у майбутньому (Ленцик, 2010: 524–525). Зазначимо, що Й. Сліпий часто акцентував увагу на суттєвих прогалинах Греко-католицької церкви у царині східної богословської науки, посилаючись на те, що українська «наукова продукція слаба, і ми мусимо послуговуватися сусідською богословською літературою» (Гринів, 2012: 188). Саме тому однією із характерних рис діяльності академії було постійне вдосконалення у ній навчального процесу та підвищення наукового рівня майбутніх кліриків (ЦДІАУ: 52). З цією метою Й. Сліпий ще 1922 р. організував науково-видавничий центр – Богословське Наукове товариство (далі – БНТ) (Киричук, 2017: 235). Ним видавався щоквартальник «Богословія», у якому публікувалися всі наукові доробки професорсько-викладацького колективу та студентів. Зауважимо, що дослідницькі матеріали мали високий науковий рівень. Про це засвідчують численні схвальні відгуки, які містилися у тодішніх фахових українських і зарубіжних виданнях (Греко-католицька Богословська..., 1935: 107). Крім предметів філософсько-богословського змісту, її студенти слухали курси з історії, літератури, мистецтва, археології, а також книгознавства та сільського господарства (Коваль, Пахолок, 2013: 22).

Педагогічний колектив складався не лише з представників богословських спеціальностей, але й з фахових спеціалістів світських навчальних закладів, зокрема М. Чубатого, Я. Пастернака, Ю. Полянського, К. Чеховича, Ю. Павликовського, О. Надраги, В. Залозецького, Б. Кудрика та інших. Слухачами академії були вихідці з Галичини, Болгарії, Чехословаччини, Румунії, Югославії, а також юнаки православного віросповідання з Волині та Холмщини (Назарко, 1962: 244).

Показником наукової роботи у Греко-католицькій богословській академії була інтелекту-

альна спадщина викладачів, а також дослідницькі напрацювання її студентів, які проводилися під час спеціалізованих наукових семінарів. Беручи участь у них, вихованці повинні були навчитися основам наукових досліджень. Так, упродовж усієї діяльності академії працювало десять науково-практичних семінарів (Пахолок: 68), зокрема: догматичний, біблійний, правничий, історії української Церкви, гомілетичний, катехитичний, історії України, історії мистецтва, соціологічний та семінар церковнослов'янської мови (Ленчик, 2010: 444). Щоб ця праця розвивалася успішно, на доручення ректора Й. Сліпого професор Микола Чубатий склав статут-правильник для семінару з історії української Церкви, який 10 лютого 1930 р. був затверджений Професорською комісією академії для використання й іншими кафедрами (Сениця, 1973: 325).

Одним із перших на богословському факультеті Греко-католицької богословської академії був організований гомілетичний семінар. Його керівниками були викладачі пасторального богослов'я Ярослав Левицький (ЦДІАУ: 1), Іван Фіголь і Андрій Іщак (Сениця, 1973: 270). Згідно з навчальними планами, участь у гомілетичному семінарі була обов'язковою для всіх студентів четвертого курсу (ЦДІАУ: 2). Здобути студентами знання з теорії проповідництва знаходили своє застосування у роботі цього семінару. Зокрема, юні клірики вдосконалювали свої уміння правильно складати тексти проповідей і вчилися майстерно їх виголошувати (Коваль, Пахолок, 2013: 22). У підсумку студенти-випускники повинні були самостійно підготувати та виголосити хоча б одну проповідь. Зазвичай це відбувалося після вечери, у присутності керівництва академії та, інколи, запрошених осіб. А. Іщак скеровував своїх вихованців на те, що вони повинні своєю думкою захопити і зворушити слухачів. Крім цього, юним проповідникам слід було добре продумувати, які приклади чи життєві ситуації повчального змісту вони будуть використовувати у своїх проповідях. Ще однією з якостей, яку повинні були виробити у собі студенти, була майстерна подача матеріалу. Оскільки мова оратора повинна бути живою, мелодійною, без напруженості голосу, але водночас близькою та зрозумілою аудиторії (ЦДІАУ: 14).

Тематика проповідей зазвичай обиралася студентами самостійно, однак переважали ті, які розкривали діяльність Ісуса Христа, св. Йосафата, св. Івана Дамаскіна, Томи з Аквіну, митрополита Й.-В. Рутського тощо. Зокрема, у 1937/1939 навчальних роках (далі – н. р.) студенти обрали наступні теми: «Любов до Серця Хрис-

тового», «Любов ближнього», «Добра преса», «Вічне життя», «Приватна власність», «Існування Бога», «Вдячність», «Гідність матері», «Гордість», «Хрест – джерело спасіння», «Довіра у молитві», «Значення обрядів» (Пристай, 2003: 301–306).

15 жовтня 1928 р. під керівництвом Теодозія-Тита Галущинського розпочав свою роботу біблійний семінар (ЦДІАУ: 68) з офіційною назвою «Вибрані питання з Апостольських Діянь». Основну увагу Т.-Т. Галущинський зосереджував на ретельному аналізі текстів Святого Письма і проповідей Отців Церкви (1: 97). У 1934/1935 н. р. уже під керівництвом Івана Чорняка юнаки підготували 11 наукових досліджень, серед яких «Політична діяльність пророка Ісайї», «Пророк Ісаїя як геній», «Біблія і біблійний рух в останні роки» (ЦДІАУ: 17). Слід зауважити, що найкращі статті та наукові розвідки юних богословів друкувалися у таких часописах УГКЦ, як «Мета», «Діло», «Христос – Наша Сила», а також у місячниках «Нива», «Богослов'я», «Присвята Богородиця» (Коваль, Пахолок, 2013: 22).

Семінар церковного права або правничий семінар розпочав свою роботу у 1932 р. під керівництвом професора канонічного права Романа Ковшевича (Бистрицька, 2003: 111). Згодом на цій посаді його замінив Лев Глінка (ЦДІАУ: 1–2). Юнаки поглиблено вивчали основні засади церковного та сімейного права (ЦДІАУ: 8), а також законодавство Східної Церкви (Ходак, 2014: 107). Л. Глінка досить часто критикував студентів за спрощене переказування текстів, відсутність аналізу і власної позиції під час подачі дослідницького завдання. Крім цього, він завжди спонукав студентів до живої дискусії. Саме тому якісно підготувати такі роботи спроміглися лише 9 студентів, хоча загальна кількість учасників семінару впродовж 1932/1933 н. р. коливалася від 39 до 43 осіб (Греко-католицька Богословська..., 1935: 99). Слід зауважити, що в процесі підготовки індивідуальних робіт студенти не одноразово стикалися з труднощами у пошуках потрібної їм літератури. Щоб вирішити цю проблему, Л. Глінка став активно залучати як студентів, так і педагогів до організації спеціальної бібліотеки. Як результат, вже у 1934/1935 н. р. кількість її примірників нараховувала 109 одиниць (ЦДІАУ: 5).

Жвавий інтерес студентів викликала робота семінару з історії Церкви під керівництвом професора Миколи Чубатого (ЦДІАУ: 12). Особлива увага його керівника скеровувалася на правильний аналіз джерельного матеріалу, уміння по-новому окреслити проблематику у власному дослідженні. Безперечно, не всі студенти могли з легкістю опра-

цювати великий обсяг інформації та систематизувати його. З огляду на це, студенти молодших курсів отримували посилені завдання, а старшокурсники – складніші (ЦДІАУ: 13–31). Саме тому М. Чубатий любив повторювати, що така робота повинна була зробити зі студентів «самостійних наукових працівників» (ЦДІАУ: 54). Як результат, студенти демонстрували власні напрацювання, які засвідчували глибокий аналіз джерельного матеріалу та вміння аргументувати власну позицію під час його обговорення (Коваль, Пахолок, 2013: 22).

Одночасно із заходами навчального характеру у М. Чубатого визріла думка систематизувати всі напрацювання студентів. У 1934 р. наукові розвідки його вихованців почали друкуватися у збірнику під назвою «Архіви семінарія історії Церкви при Греко-католицькій богословській академії у Львові». У перший том цього збірника були вміщені напрацювання студентів, які присвячувалися 300-літтю з дня смерті Мелетія Смотрицького (ЦДІАУ: 13). Студентські роботи, які, на думку М. Чубатого, були виконані на високому науковому рівні, рекомендувалися керівництвом академії до публікації у відомому богословському часописі Галичини – «Богословії». Зокрема, дослідження В. Левицького, яке називалося «Церковне судівництво в церковних уставах XI й XII ст.» (1930 р.), та праця П. Савчука – «Причинки до правовірності Кирила Люкаріса» (Коваль, Пахолок, 2013: 22).

Не менш важливим у навчальному процесі була робота семінару слов'янської філології. Його керівником був викладач філософського факультету Костянтин Чехович (Ленчик, 2010: 526). Учасники цього семінару займалися вивченням говірки села Городище Королівське, місця білоруської мови серед слов'янських мов, впливу Церкви і релігії на українську мову, історії українського правопису (на основі праць І. Огієнка). У наступних навчальних роках студенти працювали над порівняльним аналізом молитви «Отче наш», використовуючи для цього тексти XI, XIX та XX ст. (ЦДІАУ: 1–18), проводили граматичний аналіз обраних ними текстів XI та XII ст., які були написані церковнослов'янською мовою. З 1936 р. було започатковано видавництво студентських наукових праць у журналі «Слово», який виходив двічі на рік (Коваль, Пахолок, 2013: 22–23). Перший його випуск вийшов у липні 1936 р., другий – у лютому 1937 р. Крім досліджень молодих науковців із галузі літературознавства, у них були вміщені етнографічні матеріали, які збиралися студентами під керівництвом досвідчених педагогів протягом навчальних експедицій. Як пізніше зга-

дував К. Чехович, редагування журналу «давало можливість притягти до співпраці слухачів Богословської академії, заохочуючи їх до збирання матеріалів не тільки з ділянки мовознавства, але також з ділянки етнографії» (Сениця, 1983: 87). Ними були зібрані та систематизовані звичаї сільських косарів, весільні й різдвяні обряди, які практикували жителі Західної України.

У другій половині 30-х років розпочав свою роботу соціологічний семінар. Його організатором став молодий викладач давньої і новітньої філософії та соціології Микола Конрад (Підбережний, 2006: 23). Єдиним видимим результатом діяльності семінару було видання збірки студентських досліджень під назвою «Кооперативний лад». Однак із приходом 22 вересня 1939 р. радянських військ до Львова усі набутки цієї роботи було знищено (Сениця, 1976: 77).

Основні методологічні принципи мистецтвознавства у Греко-католицькій богословській академії апробували у лекційних курсах з історії мистецтва і церковної археології Іларіон Свінціцький та Володимир Залозецький (Сидор, 1994: 10). Зазвичай студенти закріплювали набуті теоретичні знання, беручи участь у екскурсіях музеями та церквами Галичини (ЦДІАУ: 3). Крім цього, викладачам допомагала збірка реліквій, яка знаходилася у музеї академії. Завдяки їй досвідчені педагоги могли на конкретних пам'ятках пояснити особливості українського церковного мистецтва (Сидор, 1994: 23). Учасники цього семінару започаткували видавництво журналу «Мистецтво і культура» (Ленчик, 1984: 128). У ньому містилися дослідницькі роботи молодих шанувальників мистецької старовини (Коваль, Пахолок, 2013: 23). Однак перший, і, на жаль, єдиний випуск часопису вийшов у 1939 р. (Ленчик, 2010: 465).

У 30-х роках ХХ ст. допитливі студенти академії активно проявили себе у роботі семінару з історії галицьких парафій. Але зазвичай у повсякденному вжитку його називали краєзнавчим гуртком. На думку його організаторів, створення краєзнавчого гуртка випливало з обставин, «у яких опинився наш народ, ми мусіли піти в народ, пригадати йому його минуле, навчити його цінити свою рідну батьківщину» (ЦДІАУ: 2). Ідейними натхненниками та організаторами цього гуртка були професори Іван Крип'якевич, Костянтин Чехович, Ярослав Пастернак і Михайло Драган (ЦДІАУ: 3). Його завданням було дослідження історії греко-католицьких парафій та просвітницької роботи духовенства на теренах Галичини.

Багато уваги викладачі зосереджували на питаннях, які стосувалися методики проведення

краєзнавчої роботи, адже юнаки з такою формою роботи стикалися чи не вперше. Молоді науковці навчалися умінню правильно аналізувати тексти літописів, грамот, актів, документів місцевих архівів. Крім цього, вони опрацьовували матеріали, які зберігалися у церквах, громадських установах та належали окремим приватним особам (Ходак, 2010: 44). Зауважимо, що дослідження цього гуртка охоплювали тематику навчальних курсів. Так, професор І. Крип'якевич викладав для студентів дисципліну під назвою «Історія України в XVII-XVIII ст.». Студенти третього і четвертого курсів виконували завдання на семінарі, який називався «Досліди над історією греко-католицьких парохій в Галичині» (ЦДІАУ: 22).

Плеканці, а саме так тоді називали студентів Греко-католицької богословської академії, перебуваючи на літніх канікулах, повинні були продовжувати розпочату під час семестру роботу. Зокрема, віднаходити пам'ятки мистецтва, які вже не використовувалися у церковному вжитку, для поповнення колекції музею академії (Сидор, 2008: 128). Так, завдяки їм до бібліотеки надійшло 10 книг богослужбового характеру, фонди музею збагатилися 82 предметами. Серед них було 30 ікон, написаних на дереві та полотні, 1 – на склі, 2 фелоні, 3 орарі, 2 нарукавники, 9 комплектів кременного знаряддя, 19 давніх монет, 3 ручні хрестики, пояс, дароносниця, дискос, чаша, патериця, модзір, хрестик, берівка на горілку, різьблений стіл. Крім цього, впродовж 1936 р. було зібрано та опрацьовано 250 етнографічних матеріалів. Учасники експедицій вивчали звичай косарів, молитви, які читали селяни під час поховального обряду, і три описи весільних обрядів (ЦДІАУ: 11–16).

Формуванням колекції музею академії займався М. Драган. Він проводив опис та науково-інвентарну експертизу нових надходжень, зокрема їхній мистецтвознавчий аналіз. Під його керівництвом студенти проводили докладний опис зовнішнього вигляду кожного предмету, з'ясовували час його створення, стиль, майстра або осередку, в якому він міг бути виконаний. Також обов'язково зафіксували стан збереженості кожної пам'ятки. Крім цього, М. Драган проводив реставрацію пошкоджених творів мистецтва або, якщо це було необхідно, здійснював їхню консервацію (Сидор, 2008: 128).

Яскравим свідченням краєзнавчої роботи стало заснування у навчальному закладі кафедри археології, яку очолював професор Ярослав Пастернак (Ленчик, 1983: 156). У 1931/1935 н. рр. він разом із студентами виявив цілу низку археологічних пам'яток в околицях міст Ходорова, Бібрки, Пере-

мишлян (суч. Львівська обл. – Авт.) та інших населених пунктів Галичини. Він любив повторювати, що завдяки такого роду дослідженням, у яких брали участь студенти, «виховується нове покоління духовенства, яке, попри теологічну високу освіту, винесе з мурів Богословської Академії ще й нове теоретичне й практичне значення знання рідної старовини, вже необхідне сьогодні за культурно-освітньої праці на селі» (Гаврилюк: 16).

Розгортанню та реалізації творчих, а також науково-педагогічних планів дослідника сприяв митрополит А. Шептицький, який також забезпечував стабільне фінансування. Саме він запропонував Я. Пастернаку провести розкопки у підземеллях собору Святого Юрія у Львові. Активна пошукова робота у них розпочалася у червні 1932 р. (Коваль, Миронюк, 2006: 30). Так, вже перші випускники академії під керівництвом досвідченого фахівця залучалися до незнайомого до цього часу виду дослідницьких занять. У результаті їхньої спільної роботи було виявлено п'ять поховань, серед яких були останки галицьких архієреїв, священників, монахів (зокрема, кардинала Сильвестра Сембратовича (1895–1898 рр.) (Пастернак, 1932: 313). Починаючи з 21 червня 1933 р., розкопки продовжувалися і зосередилися на вивченні залишків фундаменту головної апсиди храму, який був розібраний у 1743 р. за вказівкою майбутнього єпископа УГКЦ Лева Шептицького (1747–1778 рр.) (Пастернак, 1934: 287).

Висновки. Отже, невіддільною і значущою складовою частиною навчальної, наукової та виховної роботи Львівської богословської академії упродовж 20-30-х рр. ХХ ст. стали наукові семінари. Розробка їхніх програм та імплементація їх до навчального процесу тривала протягом майже всіх 30-х рр. ХХ ст. Усього їх, зрештою, стало десять. Наукові семінари з гомілетики, історії Церкви, біблійний, догматичний, історії галицьких парафій, правничий, церковнослов'янської мови, катехитичний, соціологічний та історії мистецтва були покликані не тільки поглиблювати знання студентів, а й спонукати їх до наукової праці. Її результати знаходили свої вияви як упродовж їх проведення, так і в підсумкових наукових працях. Деякі з цих семінарів мали свої часописи – «Мистецтво і культура», «Слово», «Архів семінара історії Церкви при Греко-католицькій академії у Львові», де кращі зі студентів могли оприлюднити результати своїх досліджень. Зрештою, окремі з їхніх розвідок виявилися настільки актуальними і значущими, що не тільки були оприлюднені в таких знаних часописах як «Мета», «Діло», «Нива», «Богословія», але й нагороджені ректором академії.

Наукові семінари справили ті надії, які покладало на них керівництво академії, оскільки вони не тільки справили вагомий позитивний вплив на його навчальну, наукову та виховну працю, але й

підготували низку видатних церковних і світських діячів, зокрема П. Сеницю, В. Ленцика, І. Музичку, М. Пристая тощо. Вони були і залишаються знайомими діячами української Церкви та культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греко-католицька богословська академія в першому трьохлітті свого існування (1928–1931). Львів: Накладом Академії, 1932. 110 с.
2. Коваль І., Пахолок Р. Студентська науково-дослідна робота в системі чоловічої освіти Галичини (1929–1939 роки). Обрії. 2013. № 1(36). С. 21–24.
3. Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2010. 608 с.
4. Пристай М. Львівська греко-католицька духовна семінарія (1783–1945). Львів-Рудно, 2003. 452 с.
5. Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928–1929–1944. Зібрав П. Сениця. Частина III. Торонто, 1973. 719 с.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАУ, м. Львів). Ф. 451, Оп. 1, Спр. 135. Звіт про діяльність академії за 1928/1929 навчальний рік. арк. 2-3.
7. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 137. Звіти про проведення семінарських занять з різних дисциплін (1934–1939). арк. 14–15.
8. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 2, Спр. 70. Особова справа професора академії Левицького Ярослава. арк. 1–4.
9. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ, педагог. Львів: «Тріада плюс», 2012. 276 с.
10. Музичка І. Український католицький університет у своїх історичних початках. Ідентичність і місія Українського католицького університету. Доповіді, промови і дискусії інавгураційних урочистостей 25–26 червня 2002 р. Львів: В-во УКУ, 2003. С. 134–148.
11. Пахолок Р. І. Реформа богословської освіти в Галичині (1929–1944 рр.). URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2409/1/Pakholok_R_I.pdf. С. 64–69.
12. Ходак І. Внесок митрополита Йосифа Сліпого у розвиток богословської освіти у 20-30 рр. ХХ ст. Краєзнавство. 2010. № 3. С. 43–46.
13. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 123. Звіти про роботу та книга протоколів семінару за 1931–1938 рр. арк. 1–54.
14. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 121. Книга протоколів засідань історичного семінару за 1930–1935 рр. арк. 3–58.
15. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 24. Листування митрополита Шептицького Андрея і ректора Сліпого Йосифа з папою Пієм II, Східною конгрегацією в Римі і папським нунцієм у Варшаві про історію, статуту та діяльність Львівської богословської академії. арк. 6.
16. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 1. Статути семінарії і академії. С. 52.
17. Бистрицька Е. Йосиф Сліпий – організатор богословської науки в Україні. Патріарх Йосиф Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот (Матеріали Міжнародної наукової конференції (20 вересня 2002 р., м. Київ). Київ: Українська Видавнича Спілка, 2003. С. 106–114.
18. Греко-католицька Богословська Академія у Львові в другому трьохлітті свого існування (1931–1934). Львів, 1935. 171 с.
19. Ходак І. В. Просвітницька та суспільно-політична діяльність ієрархів Греко-католицької церкви Сх. Галичини у першій половині ХХ ст.: дис...кандидата іст. наук: 07.00.01. Одеса, 2014. 248 с.
20. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 2, Спр. 53. Листування з Греко-католицьким митрополичим ординаріатом в м. Львові про призначення викладачів. арк. 1–2.
21. ЦДАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 75. Програма викладів Греко-католицької богословської академії на літній семестр академічного року 1934/1935. арк. 8.
22. ЦДАУ, м. Львів. Фонд 451, Оп. 2, Спр. 69. Паспорти, грамоти, посвідчення та інші документи ректора Галицького Теодозія. арк. 68.
23. Ленцик В. Знищене культурне вогнище. Шашкевичіана. 1984. листопад. Ч. 10 (38–39). С. 24–26.
24. Назарко І., ЧСВВ. Київські і Галицькі митрополити: біографічні нариси (1590–1960). Рим: ОО. Василіани, 1962. 271 с.
25. Науковий осередок і центр богословської думки. Українська думка. 1994. 1 грудня. С. 4.
26. Підбережний М. Отець Микола Конрад – ревний душпастир, здібний педагог, святий нашого часу, мученик. Пізнай правду. 2006. № 3 (77). вересень – жовтень. С. 22–24.
27. Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928-1929-1944. Зібрав П. Сениця. Торонто, Частина II. 1976. 663 с.
28. Гаврилюк О. Н. Підтримка митрополитом Андреем Шептицьким пам'яткоохоронної діяльності на західно-українських землях у 1920-1930-х роках. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/historya/chive/35/2.pdf>. С. 14–17.
29. Сидор О. Патріарх Йосиф Сліпий: музейницький аспект культурно-мистецької діяльності. Галицька митрополія 1303-1807-2007: Статті і матеріали. Ред. кол.: З. Білик, В. Гаюк, Я. Дашкевич, М. Кашуба, Л. Моравська, М. Омельчук, І. Орлевич, І. Паславський, О. Сидор. Львів: Вид-во Львівського музею історії релігії «Логос», 2008. С. 125–135.

30. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 451, Оп. 1, Спр. 126. Звіт про діяльність краєзнавчого гуртка за 1936/1938 рр. арк. 2–17.
31. Пастернак Я. Звіт з археологічних дослідів у підземеллях св. Юрія у Львові. Богословія. 1932. Т. X. Кн. 4. С. 312–315.
32. Ленчик В. Слуга Божий Кир Андрей Шептицький добродій української культури. Богословія. 1983. Т. XLVII. Кн. 1–4. С. 151–162.
33. Пастернак Я. Археологічні розкопки літом 1933 р. на терені катедр св. Юрія у Львові. Богословія. 1934. Т. XII. Кн. 4. С. 287–290.
34. Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928–1929–1944. Частина III. Матеріали зібрав і опублікував П. Сениця. Торонто. Чикаго, 1983. 960 с.
35. Киричук О. Львівська духовна семінарія УГКЦ та Богословська академія під керівництвом ректора Йосифа Сліпого (1926–1939 рр.) Науковий щорічник «Історія релігій в Україні». За заг. ред. М. Капраля, О. Киричук, І. Орлевич. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди, КЗ ЛОР «Львівський музей історії релігії». Львів: «Логос», 2017. Вип. 27. С. 288–302.
36. Коваль І., Миронюк І. Ярослав Пастернак – дослідник старожитностей України. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 144 с.
37. Сидор О. Ф. Блаженніший Йосиф і мистецтво. Рим: В-во УКУ св. Климента Папи, 1994. Том 86. 100 с.
38. Ленчик В. Патріярх і Кардинал Йосиф Сліпий як професор і ректор Богословської академії у Львові. Богословія. Рим. 1984. Том XLVIII. Кн. 1–4. С. 123–131.

REFERENCES

1. Hreko-katolytska bohoslovska akademiia v pershim trokhlyttiu svoioho isnuvannia (1928-1931) [The Greek-Catholic Theological Academy in the first three years of its existence (1928-1931)]. Lviv, 1932. 110 p. [in Ukrainian]
2. Koval I., Pakholok R. Studentska naukovo-doslidna robota v systemi cholovichoї osvity Halychyny (1929-1939 roky) [Student research work in the system of male education in Galicia (1929-1939)]. Obrii 2013. № 1(36). pp. 21–24 [in Ukrainian]
3. Lentsyk V. Vyznachni postati Ukrainkoї Tserkvy: Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i Pavtriarkh Yosyf Slipyi [Famous figures of the Ukrainian Church: Metropolitan Andrey Sheptytsky and Patriarch Josyf Slipyj]. Lviv: Svichado, 2010. 608 p. [in Ukrainian]
4. Prystai M. Lvivska hreko-katolytska dukhovna seminariia (1783–1945) [Lviv Greek Catholic Theological Seminary (1783-1945)]. Lviv-Rudno, 2003. 452 p. [in Ukrainian]
5. Svitylnyk istyny: Dzherela do istorii Ukrainkoї Katolytskoї Bohoslovskoї Akademii u Lvovi 1928–1929–1944 [The Luminaire of Truth: Sources to the History of the Ukrainian Catholic Theological Academy in Lviv 1928–1929–1944]. Zibrav P. Senytsia. Toronto, Chastyna III. 1973. 719 p. [in English]
6. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (dali – TsDIAU, m. Lviv) [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 135. Zvit pro diialnist akademii za 1928/1929 navchalnyi rik. pp. 2–3 [in Ukrainian]
7. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 137. Zvity pro provedennia seminar skykh zaniat z riznykh dystsyplin (1934-1939). pp. 14-15 [in Ukrainian]
8. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 2. Spr. 70. Osobova sprava profesora akademii Levytskoho Yaroslava. pp. 1-4 [in Ukrainian]
9. Hryniv O. Yosyf Slipyi yak istoryk, filosof, pedahoh [Joseph Slipy as a historian, philosopher, and teacher] / O. Hryniv. Lviv: «Triada plus», 2012. 276 p. [in Ukrainian]
10. Muzychka I. Ukrainskyi katolytskyi universytet u svoikh istorychnykh nachalakh [Ukrainian Catholic University in its Historical Principles] / I. Muzychka // Identychnist i misiia Ukrainskoho katolytskoho universytetu. Dopovidi, promovy i diskusii inavhuratsiinykh urochystostei 25-26 chervnia 2002 r. Lviv: V-vo UKU, 2003. pp. 134-148 [in Ukrainian]
11. R. I. Pakholok. Reforma bohoslovskoї osvity v Halychyni (1929–1944 rr.) [The reform of theological education in Galicia (1929–1944)] [in Ukrainian]
12. Khodak I. Vnesok mytropolyta Yosyfa Slipoho u rozvytok bohoslovskoї osvity u 20-30 rr. XX st. [Contribution of Metropolitan Joseph Slipyj to the development of theological education in the 20-30's of the twentieth century]. Kraieznavstvo. 2010. № 3. pp. 43–46 [in Ukrainian]
13. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 123. Zvity pro robotu ta knyha protokoliv seminaru za 1931–1938 rr. pp. 1–54 [in Ukrainian]
14. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 121. Knyha protokoliv zasidan istorychnoho seminaru za 1930–1935 rr. pp. 3–58 [in Ukrainian]
15. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 24. Lystuvannia mytropolyta Sheptytskoho Andreia i rektora Slipoho Yosyfa z papoiu Piiem II, Skhidnoiu konhrehatsiieiu v Rymi i papskym nuntsiem u Varshavi pro istoriiu, statuty ta diialnist Lvivskoi bohoslovskoї akademii. pp. 6 [in Ukrainian]
16. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451. Op. 1. Spr. 1. Statuty seminarii i akademii. pp. 52 [in Ukrainian]
17. Bystrytska E. Yosyf Slipyi – orhanizator bohoslovskoї nauky v Ukraini [Joseph Slipy is the organizer of theological science in Ukraine] Patriarkh Yosyf Slipyi yak vyznachnyi ukraïnskyi iierarkh, naukovets ta patriot (Materialy Mizhnarodnoi naukovoї konferentsii (20 veresnia 2002 r., m. Kyiv). Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2003. pp. 106 – 114 [in Ukrainian]
18. Hreko-katolytska Bohoslovska Akademiia u Lvovi v druhomu trokhlyttiu svoioho isnuvannia (1931–1934) [The Greek-Catholic Theological Academy in Lviv in the second trilogy of its existence (1931–1934)]. Lviv, 1935. 171 p. [in Ukrainian]

19. Khodak I.V. Prosvitnytska ta suspilno-politychna diialnist iierarkhiv Hreko-katolytskoi tserkvy Skh. Halychyny u pershii polovyni KhKh st.: dys...kandydata ist. nauk: 07.00.01 [Educational and socio-political activity of the hierarchs of the Greek Catholic Church. Galicia in the first half of the twentieth century]. Odesa, 2014. 248 p. [in Ukrainian]
20. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451, Op. 2, Spr. 53. Lystuvannia z Hreko-katolytskym mytropolychym ordynariatom v m. Lvovi pro pryznachennia vykladachiv. pp. 1–2 [in Ukrainian]
21. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451, Op.1, Spr.75. Prohrama vykladiv Hreko-katolytskoi bohoslavskoi akademii na litnii semestr akademichnoho roku 1934/1935. pp. 8 [in Ukrainian]
22. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451, Op. 2, Spr. 69. Pasporty, hramoty, posvidchennia ta inshi dokumenty rektora Halushchynskoho Teodoziia. p. 68 [in Ukrainian]
23. Lentsyk V. Znyshchene kulturne vohnyshche [Destroyed cultural hearth]. Shashkevychiana. 1984. lystopad. Ch. 10 (38–39). pp. 24–26 [in Ukrainian]
24. Nazarko I., ChSVV. Kyivski i Halytski mytropolyty: biohrafichni narysy (1590–1960). [Kyiv and Halych Metropolitan: biographical essays (1590–1960)]. Rym: OO. Vasyliany, 1962. 271 p. [in Ukrainian]
25. Naukovyi osередok i sentr bohoslavskoi dumky [Scientific center and the center of theological thought]. Ukrainska dumka. 1994. 1 hrudnia. p. 4 [in Ukrainian]
26. Pidbereznyi M. Otets Mykola Konrad – revnyi dushpastyr, zdbnyi pedahoh, sviaty nashoho chasu, mucheny [Father Mykola Conrad is a zealous pastor, a capable teacher, saint of our time, a martyr]. Piznai pravdu. 2006. № 3 (77). veresen – zhovten. pp. 22–24 [in Ukrainian]
27. Svitylnyk istyny: Dzherela do istorii Ukrainkoi Katolytskoi Bohoslavskoi Akademii u Lvovi 1928–1929–1944 [Lamp of Truth: Sources to the History of the Ukrainian Catholic Theological Academy in Lviv 1928–1929–1944] Zibrav P. Senytsia. Toronto, Chastyna II. 1976. 663 p. [in English]
28. Havryliuk O.N. Pidtrymka mytropolytom Andreiem Sheptytskym pamiatkookhoronnoi diialnosti na zakhidnoukrainskykh zemliakh u 1920–1930-kh rokakh [Support by Metropolitan Andrey Sheptytsky for memorial activities in western Ukrainian lands in the 1920–1930s] [in Ukrainian]
29. Sydor O. Patriarkh Yosyf Slipyi: muzeinytskyi aspekt kulturno-mystetskoi diialnosti [Patriarch Joseph Slipy: Museums' Aspect of Cultural and Artistic Activity] Halytska mytropoliia 1303-1807-2007: Statti i materialy. Red. kol.: Z. Bilyk, V. Haiuk, Ya. Dashkevych, M. Kashuba, L. Moravska, M. Omelchuk, I. Orlevych, I. Paslavskiy, O. Sydor. Lviv: Vyd-vo Lvivskoho muzeiu istorii religii «Lohos», 2008. pp. 125–135 [in Ukrainian]
30. TsDIAU, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 451, Op. 1, Spr. 126. Zvit pro diialnist kraieznavchoho hurtka za 1936/1938 rr. pp. 2-17 [in Ukrainian]
31. Pasternak Ya. Zvit z arkhеолоhichnykh doslidiv u pidzemelliakh sv. Yurii u Lvovi [Report on archaeological experiments in the dungeons of St. Yuri in Lviv] Bohosloviia. 1932. T. X. Kn. 4. pp. 312–315 [in Ukrainian]
32. Lentsyk V. Sluha Bozhyi Kyr Andrei Sheptytskyi dobrodii ukrainskoi kultury [Servant of God Cyrus Andrey Sheptytsky is a good Ukrainian culture] Bohosloviia. 1983. T. XLVII. Kn. 1–4. pp. 151–162 [in Ukraine].
33. Pasternak Ya. Arkheolohichni rozkopky litom 1933 r. na tereni katedry sv. Yurii u Lvovi [Servant of God Cyrus Andrey Sheptytsky is a good Ukrainian culture]. Bohosloviia. 1934. T. XII. Kn. 4. pp. 287–290 [in Ukrainian]
34. Svitylnyk istyny: Dzherela do istorii Ukrainkoi Katolytskoi Bohoslavskoi Akademii u Lvovi 1928–1929–1944 [Lamp of Truth: Sources to the History of the Ukrainian Catholic Theological Academy in Lviv 1928–1929–1944]. Chastyna III. Materialy zibrav i opublikuvav P. Senytsia. Toronto. Chykaho, 1983. 960 p. [in English]
35. Kyrychuk O. Lvivska dukhovna seminariia UHKTs ta Bohoslavska akademiia pid kerivnytstvom rektora Yosyfa Slipoho (1926–1939 rr.) [Lviv Theological Seminary of the UGCC and the Theological Academy under the direction of the rector Joseph Slipy (1926–1939)]. Naukovyi shchorichnyk «Istoriia religii v Ukraini». Za zah. red. M. Kapralia, O. Kyrychuk, I. Orlevych / Instytut ukrainskoi arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho; Instytut filosofii im. H. S. Skovorody, KZ LOR «Lvivskiy muzei istorii religii». Lviv: «Lohos», 2017. Vyp. 27. pp. 288–302 [in Ukrainian]
36. Koval I., Myroniuk I. Yaroslav Pasternak – doslidnyk starozhytnosti Ukrainy [Yaroslav Pasternak is a researcher of antiquities in Ukraine]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 2006. 144 p. [in Ukrainian]
37. Sydor O. F. Blazhennishyi Yosyf i mystetstvo [His Beatitude is Joseph and art] Rym: V-vo UKU sv. Klymenta Papy, 1994. Tom 86. 100 p. [in Ukrainian]
38. Lentsyk V. Patriarkh i Kardynal Yosyf Slipyi yak profesor i rektor Bohoslavskoi akademii u Lvovi [Patriarch and Cardinal Joseph Slipy] as Professor and Rector of the Theological Academy in Lviv]. Bohosloviia. Rym. 1984. Tom XLVIII. Kn. 1–4. pp. 123–131 [in Ukrainian]